

"צינור מאריך" 6 מטר היה שם. איימוס הפך כלל נוהגת שלישי (צינור) הוא מלכודת גלילית בעלת שני תחתי מילוט מנוגדים) ונכנס אל קצה הצינור כדי להגיע ירכו בהיחבא אל מחילתו. זו היתה שובבות מטומטמת. קצה הצינור פתח הורס, ובהמירות חובר אל לוע השטור "גר".

את המקסים והמפתיע מכל הסיפורים שקראתי בשנה שעברה, כתב (כבר ב-1997) קיבוצניק בן 56, משקיסט, חקלאי צרוב שמש ורוח, המשמש כיום כמנכ"ל רשות ניקוז כרמל. האיש הזה, שמסתובב בג'ינס מהוה ובחולצת משבצות על גופייה לבנה, מעשן "נובלס" ומדבר בסלולרי שלו בעיקר על ענייני ניקוז, לא נבון כלל כשהוא אומר, מניה וביה, שכמעט אינו קורא ספרות – עברית או אחרת – ושאינו מצוי כלל בעולמה של ספרות. לפני שנים אמנם קרא את "יוליסס" של ג'ויס, אבל זה רק משום ש"אם אני מתחיל משהו וזה מטמטם לי את השכל, אז אני ממשיך, ואם לא, אני נותן לו בעייט".

לסיפור שהפליא לכתוב האיש הזה, משה זירעאלי מעין-כרמל, קוראים "איימוס", והוא חטאו הראשון בכתיבה. איימוס, למרבה ההפתעה, הוא נברן שדה, שחי בגוש החלקות הצפוני. בעגת חקלאים עסיסית וציורית, רוויית אירוניה והומור, גרושה אביונים ומונחים שמכיר כל גר"שניק, מלווה זירעאלי את גיבורו הנברן במאמציו הנואשים להימלט מתוך צינור ההשקיה שבו נלכד בעיד צומו של חיזור אהבה, עד לרגע הנורא שבו מסתער עליו נחשול מי ההשקיה ומטביעו למוות, לדאבון ליבנו, הקוראים.

ספק אם היה זירעאלי מבשיל לסופר, וספק אם היינו,

הקוראים, מתוודעים אל הפנינה הספרותית הזאת, ואל כותבה האנונימי, אלמלא אשתו. "אשתי, שהיא אשה תרבותית וחכמה", הוא מספר, "מקפידה שבסופי שבוע יהיו שני עיתונים בבית, 'ידיעות' ו'הארץ'. יום אחד, ב-1997, היא עלתה על מודעה של תחרות הסיפור הקצר שהכריז מוסף הספרות של 'הארץ', והציעה לי לשלוח את הסיפור על איימוס. קיצרתי אותו בחצי, שלחתי, ושכחתי מכל העניין".

הזכיר לו את העניין חבר השופטים בתחרות, שזיכה את זירעאלי בפרס הראשון. "לאט לאט, באיפוק רב", כתבו השופטים, "צובר סיפורו של הנברן הקטן תנופה וכות, עד שהוא נעשה, מכוח אמנות הסיפור שהושקעה בו, למשל על הקיום בכלל, או על קיומו של האדם בפרט, ואולי משל על מאבק ההישרדות של כל ברייה הנתונה באותה מלכודת הקרויה חיים, עד לסוף הלא נמנע".

רון קילוח בצינור

"אל הפקק! החליט איימוס, שהכיר את הנוהל. הפקק, זאת ידע, תמיד נשאר פתוח, תלוי על הממטרה האחרונה, עד לאחר שישטפו קודם את הקווים. הרי היה בקי בנהלי ההשקיה, ולמד תפקידי כל אביון וקפיק, ולא חשב, כמו ניר ועצ-יוני, שממטרות פועלות מכוח קסם. כך, בהימוג לו בהלת חולשתו הראשונה פתח איימוס, הנברן הרצינולי הזה, נריצת חירום".

כשלעצמו, זירעאלי אינו שש להצביע על כוונות מוקדמות או להציע פירושים לסיפור. נדמה אפילו, שהוא קצת מופתע ומשועשע מניתוחי המומד חים. בסך הכל ביקש לכתוב סיפור, סיפור על

שחסכו ממנו, לדבריו, התלבטויות בסיפורים הבאים שכתב: "קודם כל, ידעתי שאני צריך ליצור אצל הקורא הזדהות עם איימוס, עם מאבקו ההירואי וסופו המר. אילו היה סתם עכבר שדה, אחד מעשרים ולדות ורודים שהשריצה אמא שלו, בלי תואר ובלי שם, לא הייתי משיג הזדהות כזאת. לכן נתתי תיאור שלו – 'מגודל וכסוף פרווה, אמרו שהומלט מהכלאת הפרפרת' – וגם שם, שלקחתי מאיזה סרט מצויר על עכבר, שראיתי

הסיפור העצוב על איימוס והסיפור השמח על יזרעאלי

ב-1997 זכה "איימוס" בתחרות במקום הראשון בפסטיבל עס

בילדותי. "ידעתי גם, שיהיו בסיפור בוך, ריח השדה, וכל מיני אביוני השקיה, ושהסיפור יהיה על מצבי מלכודת. ואז עלו שאלות מהותיות נוספות: מי יהיה המספר, העכבר? הלא הוא מת. ובכלל, מה פתאום עכבר מדבר? אם אתה רוצה לכתוב סיפור אמין, שהקורא ירצה ויוכל לעכל את תכניו, זה לא יכול להיות סיפור לילדים או אגדת עם. היה ברור שאני הולך לספר סיפור דמיוני, שנשען על חומרים ריאליסטיים, אבל אי אפשר להיות יותר מדי פנטסטי. לכן הכנתי לקורא תשתית: עשיתי לו היכרות עם השדה, עם צוות הגד"ש, עם סוג המלכודת. את רגש הפחד הקורא מכיר בעצמו. גם את יצר ההישרדות. עכשיו שב ותהבר את כל זה. תתבין, אני לא מציע כאן איך לכתוב סיפור, אני פשוט מספר מה עבר אצלי בראש ואיך הגעתי למה שהגעתי".

מבשם, לא משכר

"...במחבר הרביעי נסקו תקוותיו. שם היה קצה הציד נור מעוות, מעוקל ומכורכס מרוב שהייה בשולי ערימת דשן. טבעת החיבור היתה זחותה ורופפת, והאטם נחשף במלוא קוטרו. כשהשמידו בחמת זעם, ראה מייד שכר היה למחול. תרבו ברחם שבוה מילימטר נפתח לו. אור

עכבר שולח במערכת ההשקיה, סיפור שמסתכל בתוכו מגיל עשרים, מהמים שהלך בשדות הלחץ. "שעברתי בחקיקה, בכל פעם פתחתי פתח את השטורצ' וחיכתי את היסת המים שהול' כים והשמים את הצינור, זה עשה לי ששה חודש יש פתיחה הידר' אולית, אבל לפני שנים היית צריך, במקרה, לפתוח את המים הם לזמן את הלחץ, ואז היו בוקעים מצינור כל מיני רעשים שחורים, סין צלילים מזוהים סולת, שאנחנו לא שומעים בולא עיננו, אבל אולי יצור אחד שיש אחרת, וגם מרגיש על בשרו את שטב האוויר החם שורדים בלחץ המים מתוך הצינור".

רק בסוף 1996, כשסיים לרכוש את המפעל, ועל כבד של אחרי

ושלחתי את ידו וניה הזה. אחר כך גם אהרון אמר ביקש סיפור לקשת, ושלחתי את 'ימי וניל'.

זה עוד לא הכל: במוסף הספרות של "הארץ" מתפרסם באחרונה סיפור בהמשכים פרי עטו, בהוצאת הקיבוץ המאוחד הוא כבר חתום על חזה להוצאת ספר ביקורים, ומה שהכי מפתיע אותו, "שפתאום אנשים מגיבים, מתקשרים. גיליתי שהארץ מלאה בחוגי ספרות ובחוגי קריאה, והסיפור הגיע ונגע בהרבה אנשים".

כנער בקיבוץ, הוא מספר, היה מטורף לתיאטרון. כשלא היה לו כסף לכרטיס, היה מתפלח. "אפילו על חשבון משחק הכדורגל ישראל-ויילס, נסעתי להצגה בקאמרי". לימים איבד התיאטרון את קסמו בעיניו, נתפס בעיניו כ"זול". ההצגה הראשונה שראה זה שנים, היתה זו המבוססת על סיפורו, "איימוס".

"כשבאה אלי רותי קנר, אחרי שקראה את הסיפור ב'הארץ', וביקשה לעשות ממנו הצגה לפסטיבל עכו, נתתי לה קרדיט קטן מאוד. למרות האלמנט הדרמטי, לא ראיתי איך אפשר להעלות את הסיפור על הבמה. ובכל זאת נתתי לה אור ירוק לעשות בסיפור כרצונה. היא התארכה אצלי בקיבוץ, ואני לקחתי אותה לשדה, לראות את הצוות עם כל המאניירות שלו, את מערכת ההשקיה, את הכלים החקלאיים. היא לא ידעה מה זה קולטיבטור, היא לא ידעה איך מדברים חקלאים, וצריך היה לשכנע אותה שלא היה באמת עכבר בשם איימוס. בביקור אצלנו היא קיבלה את המאפיינים המקומיים, ובמקביל קלטה ממני את האופי האוניברסלי של הסיפור. כל דבר שרצתה לשנות בטקסט, ביקשה וקיבלה את רשותי. לעומת זאת הרשיתי לעצמי להתערב כשהציגה את צוות הגד"שניקים כבוקים מחוספסים ומצור מצמים. בסופו של דבר, הגישה שלה היתה מאוד נכונה. היא לא ציפתה, בטח שלא אני, שההצגה תזכה בפרס הראשון בעכו, ושהקהל, גם מי שלא קרוב לחקלאות, יקבל אותה בכזו חמימות". אמר, ומיהר לישיבה בנציבות המים, בענייני ניקוז.

אירגונית-ניהול, שאם יציעו לי מחר לנסוע לסקוטלנד ולהתבודד בטירה חצי שנה על-מנת לכתוב, לא אדחה את ההצעה".

מגובש, אולי גם דעתן

"בבוקר, כשבאו לסגור את המים, ראו סילון פורץ מהחור המכורסם בצניור. עד קו הכרמל עלה סילון

השופטים מבינים משהו בספרות

"הכל מצפים תמיד למידת הרחמים והנחמה, אך עם עובדות אי אפשר להתווכח" - כך, במעין לקח מריר-מפוכח, חותם יזרעאלי את סיפור מאבקו ומוות הנורא של איימוס. מה צורך ראה להוסיף את השורה התריגה הזאת לסיפור?

יזרעאלי: "יש לי בת מאוד חמודה, שהיא גם מאירת מוכשרת. כשסיימה לקרוא את הסיפור, פרצה לחדר, הלמה על חזי ואמרה בקול בוכים: 'למה, למה הרגת אותו, את איימוס?' אמרתי לה: 'אבל המוות, הרי מהתחלה היה ברור שהוא ימות'. מאוחר יותר, כשהלכתי לישון, חשבתי לעצמי, מה כל כך הפריע לה? הרי אם זו לא אגדת ילדים, ברור שהוא היה חייב למות. ואז, כשהסתיימה פור כבר היה גמור, החלטתי להוסיף את השורה הזאת. הבנתי שזה לא ברור מאליו כמו שחשבתי. השופטים בתחרות", מתפעל יזרעאלי, "תפסו את זה בחושיהם, ואני אמרתי לעצמי: 'וואו, הם מבינים משהו בספרות'".

סיפור הקצר של הארץ, ואשתקד זכתה ההצגה יזרעאלי, המחבר, צוחק כל הדרך למקלדת

המים, וכבר היתה הרגשה מחורבנת. כשחלצו את הפקק, מצאו בתוכו את הנברן. אין אסתטיקה בעכבר מת, ואפילו מרונות כסופה. הוא רבץ בתוך ערומות שבבי גומי ואלומיניום, נבלחו שלמה ושלוחה. אחר כך, במעלה הקו, עוד גילו את האטמים הקרועים, גילו את הצניור עם החור המושלם, ששוליו מבריקים כסכיני גילוח.

יותר מכל נתונים עתה מעייניו של יזרעאלי לגירסה הבימתית של סיפורו, שזכתה בפרס הראשון בפסטיבל עכו האחרון, ומועלית עתה בתיאטרון הפרינג'. כל כך הוא אוהב את ההצגה הזאת, שהוא מוכן לדבר עליה עוד ועוד. אני מבטיח לו שנדבר בה, אחרי שנדבר קצת עליו.

"עלי? מה יש לספר עלי? בסך הכל קיבוצניק טוב". כך נראה הוא נולד ב-1944, ברמת-הרצל, להורים יוצאי פולין, שנמנו עם חברות מייסדי עיר-כרמל, ונפטרו לא מכבר בסמיכות זמנים. את חינוכו קיבל בקיבוץ, ואילו חזר עם שיחרורו מצה"ל, על-מנת להשתלב מייד בעשייה המשקית. הוא שימש כמרכז השליחין, אחר כך כמרכז המשק, ועד לא מכבר כמרכז המפעל. "עד לפני חמש שנים הייתי ברצף של תפקידים, שבו בעשייה היוס-יומית, מאוד מעורב ומושקע במה שעשיתי, ובהקמת משפחה. רק לקראת קבלת ריכוז המפעל יצאתי לראשון נה בחיי ללימודים - מינהל-עסקים", הוא מספר.

ומה כל זה עושה לך?

"זה לא משכר, אבל מבשר, אם אתה מבין את ההבדל. הניעים לי ויוצר בי התרוממות רוח. אני לא עושה שיעורי בית, זה לא מעלה לי את השתן לראש. אני לא יצטוץ ולא משתחצץ. טוב לי עם מה שקורה לי, ואני יודין חושב, שהקצב שבו מתגלגלים הדברים הוא צירוף של מזל ועיתוי. אני אוהב את הסיפורים, ונהנה לכתוב. הם לא נכתבים ב'חלבי ודמי', כמו אצל ביאליק, שליחה של ההשוואה. זה לא שאם לא אכתוב, אמות. לא אוהב ללכת לרט, אפילו חרא של סרט, לטובת הכתיבה".

רבים מהרעיונות צצים במוחו במהלך נסיעות העבודה וארוכות. על מסך המחשב הם עולים בלילות, כשהוא יושב בחדר. "כשהוא חוזר לישון, הם הולכים איתו, מטריים את מוחו. עד שנופלת עליו תנומה, הוא אומר, נפתי וית לו רוב הבעיות".

אתה כבר קורא יותר?

"בהחלט. ליתר דיוק, למדתי לקרוא אחרת דברים של חריס. יש בארץ כותבים אדירים, גם אלה ששוכחים ליהם קיחתות של ביקורת. הספר שהשפיע עלי בצורה הזו הוא 'עין ערד אהבה' של גרוסמן. ממעט הספרות קראתי, לא קראתי ספר דומה".

משהו במסלול חייך עומד להשתנות?

"נח לי כרגע עם המצב. אני מבצע את הכתיבה

סיפור של התעלות

על רותי קנר, מן הבימאיות המחוננות והמקוריות במקומותינו, "עבד חזק מאוד, שורף ממש", סיפורו של משה יזרעאלי, כשפורסם לראשונה. היא תלשה אותו מהמוסף לספרות, וכמעט שנתיים אצרה אותו במגירה, שולפת ומציצה בו מדי פעם, מתלבטת כיצד תמחזי אותו, כשהשעה תגיע. היא הגיעה כמה חודשים לפני פסטיבל עכו האחרון. "ואז נסענו, צוות השחקנים ואני, אל משה לקיבוץ, לראות ולהתרשם מקרוב במה מדובר, כי לא ממש הכרנו את כל המונחים האלה - מחסן צינורות, שטוצר, מגוף. נהנינו נורא להתהלך שם, בין הרגבים, לקטוף שיבולת, לראות איך צומחת הכותנה. בהזדמנות אחרת ישבנו יום שלם בשדה והתבוננו בנברנים. היה מרתק".

באינטרפרטציה המופשטת שלה, בהצגה שזכתה בפרס הראשון בפסטיבל עכו, אין זכר לשדות, לצינורות ולשטוצרים. גם על לחבורת הגד"שניקים, ואפילו לא לנברן. שתי שחקניות ונגן נוכחים על הבמה, עליה מתפתל ועולה מעין מסלול עשוי מפרקים. שחקנית אחת מגלמת לחי לופין את אנשי השדה ואת איימוס. השנייה, את כוח הטבע, או הגורל, ולקראת הסוף היא גל המים שמטביע את איימוס.

"יש כאן התנגשות בין שתי עוצמות", קנר לא ששה להסביר, "הנברן מתחיל כיצור רצוני ואני ליטי, שסומך על תבונתו שתציל אותו. במהלך